

Dr. Petras TARASEVIČIUS

Lietuvos teisės instituto

Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus

mokslo darbuotojas

Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius

El. p. petras.tarasevicius@teise.org

KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS INFORMACIJOS SAMPRATA BEI JOS INTERPRETAVIMO PROBLEMOS

Straipsnyje analizuojama kriminalinės žvalgybos informacijos teorinė problematika. Siekiama argumentuotai atskleisti probleminius kriminalinės žvalgybos informacijos sampratos aspektus. Keliamos kriminalinės žvalgybos, žvalgybos informacijos sąvokų skirtingo interpretavimo žvalgybos doktrinoje ir jų atitikties pavyzdinei Europos žvalgybos koncepcijai problemos. Straipsnyje daroma išvada, kad pavyzdinė Europos kriminalinės žvalgybos koncepcija bei tam tikri šios veiklos organizavimo principai skiriasi nuo šios veiklos organizavimo ir koncepcijos Lietuvoje, o tai yra svarbus aspektas, į kurį turi būti atsižvelgiama formuojant kriminalinės žvalgybos strategiją ir numatant šios veiklos teisinio reguliavimo tobulinimo perspektyvas.

ĮVADAS

Visais laikais informacija buvo, yra ir, galima spėti, bus brangiausia prekę pasaulyje. Šiuolaikinėje visuomenėje informacija pirmiausia yra žmogaus poreikis, jo žinojimo matas, kuris šalina nežinojimą bei daro žmogaus elgesį prasmingą¹. Ko gera, nesuklystume teigdami, jog nieko jau nestebina ir pagrįsti informacijos prilyginimo galiai teiginiai². Senovės Kinijos karvedys, strategas Sun Tzu informacijos bei jos rinkimo reikšmę atskleidė jau 500 m. pr. m. e. Jis teigė, jog: „Iš anksto žinoti prieš ketinimus – tai iš esmės veikti taip, kaip veikia Dievas.“³ Savo garsiajame traktate „Karo menas“ jis taip pat paminėjo:

¹ *Petrošius D.* Teisėsaugos institucijų darbuotojų, dirbančių su konfidencialia informacija, priėmimo į darbą ypatumai // *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 35(27), p. 72.

² *Criminal Intelligence Manual for Managers.* United Nations, New York, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Managers.pdf> [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.].

³ Šis Sun Tzu teiginys cituojamas iš: *Ронин Р.* Своя разведка. Минск: Харвест, 1998, p. 4.

„Kad priešininkas neperprastų tavo užmačių, būtina visais įmanomais būdais rinkti apie jį duomenis, į pagalbą pasikviečiant ir žvalgus.“⁴ Nors paminėtas veikalas tikrai nėra pats seniausias žinomas rašytinis istorinis šaltinis, kuriame būtų aprašomos žvalgybos nuostatos, tačiau Sun Tzu teiginiuose perteikta Senovės Kinijos išmintis aiškiai demonstruoja informacijos bei jos rinkimo reikšmę. Kita vertus, neįmanoma žinoti visko ir kartais informacijos turėti reikia ne tiek ir daug, tačiau reikia turėti būtent tą informaciją, kurios reikia. Tai priklauso nuo to, ko mes siekiame bei kokius veiksmus ketiname atlikti. Galbūt todėl pasaulyje tiek daug dėmesio, pajėgų, pastangų, resursų, energijos yra skiriama įvairių informacijos paieškos, jos išsaugojimo, apdorojimo, panaudojimo, rinkodaros ir kt. sistemų kūrimui. Kita vertus, reikėtų pažymėti tai, kad skirtingo pobūdžio informacijos naudojimas įvairiose žmogaus gyvenimo sferose lėmė gausybės įvairių informacijos apibūdinimų sukūrimą bei jos skirstymą į tam tikras rūšis. Akademinėje literatūroje minimos įvairios informacijos rūšys: socialinė, mokslinė, politinė, teisinė, kriminalistinė, strateginė, taktinė, viešoji, įslaptinta, pirminė, patikrinta, analitinė ir pan. Nemaža dalis informacijos rūšių, tokių kaip viešoji, įslaptinta, žvalgybos, kriminalinės žvalgybos informacija, asmens duomenys, ikiteisminio tyrimo duomenys ir kt., yra įtvirtintos ir apibrėžtos teisės aktuose bei yra suprantamos kaip teisiniai terminai su specialiu jiems priskirtu turiniu.

Pasirinkti vieną iš tokių teisinių terminų, o konkrečiai – kriminalinės žvalgybos informaciją, mokslinio tyrimo objektu autorių paskatino pirmiausia tai, kad tai yra viena iš svarbiausių kriminalinės žvalgybos teorijos sąvokų, sudarančių šios teorijos sąvokinės sistemos branduolį. Mokslinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama kriminalinės žvalgybos informacijos samprata ar šios informacijos požymiai, yra labai nedaug. Atskirus kriminalinės žvalgybos informacijos santykio su kitomis socialinės informacijos rūšimis klausimus ar atskirus kriminalinės žvalgybos informacijos požymius savo darbuose nagrinėjo šie autoriai: A. Barkauskas⁵, S. Mulevičius⁶, R. Merkevičius⁷, L. Novikovienė, E. Kažemikaitienė⁸, A. Panomariovas⁹, D. Petro-

⁴ *Sun Tzu*. Karo menas. Vilnius: Obuolys, 2007, p. 20.

⁵ *Barkauskas A.* Nusikaltimo tyrimo versijų kėlimo pagrindo nustatymas // *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 49(41), p. 113–120.

⁶ *Mulevičius S.* Rizikos valdymo galimybė atliekant operatyvinius veiksmus // *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 49(41), p. 76–84.

⁷ *Merkevičius R.* Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas Lietuvos Respublikos Konstitucijos kontekste // Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2012, p. 176–197.

⁸ *Novikovienė L., Kažemikaitienė E.* Kriminalistinė informacija kaip nusikaltimų profilaktikos instrumentas // *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 4(106), p. 81–87.

⁹ *Panomariovas A.* Žvalgybinė veikla bei žvalgybinės informacijos panaudojimas tiriant nusikalstamas

šius¹⁰, D. Potparičas¹¹, J. H. Ratcliffe'as¹², K. Šimkus¹³. Kai kuriais šių autorių darbais remiamasi ir šiame tyrime. Kita vertus, visi moksliniai tyrimai, kuriuose nagrinėjami bet kokie kriminalinės žvalgybos aspektai, gali būti siejami su kriminalinės žvalgybos informacija, nes būtent ši informacija ir yra tas produktas, kuriam gauti reikalinga tokia veikla kaip kriminalinė žvalgyba.

Autorius, atsižvelgdamas į pasikeitusį Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų bei kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos teisinį reglamentavimą bei kriminalinės žvalgybos teorijos ir praktikos tendencijas, siekia argumentuotai atskleisti probleminius kriminalinės žvalgybos informacijos sampratos aspektus. Šiam tikslui pasiekti yra iškeliami šie uždaviniai: išanalizuoti kriminalinės žvalgybos informacijos sampratas, atsižvelgiant į žvalgybos doktriną, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos parengtą pamatinį žvalgybos informacija pagrįstos policinės veiklos įgyvendinimo modelį bei Lietuvos Respublikos teisinę sistemą; nustatyti kriminalinės žvalgybos informacijos santykį su žvalgybos, operatyvine informacija bei kriminalinės žvalgybos metu surinktais duomenimis. Sprendžiant iškeltus uždavinius nagrinėjama akademinio pobūdžio literatūra, Lietuvos teismų praktika, teisės aktai, reglamentuojantys kriminalinės žvalgybos, žvalgybos informacijos rinkimą, saugojimą, apdorojimą bei panaudojimą.

Šiame tyrime naudotas dokumentų analizės (mokslinės literatūros, teismo nutarčių, teisės aktų) metodas.

Nagrinėjant kriminalinės žvalgybos informacijos sampratos teorines problemas dėl specialių teisinių terminų, vartotų šioje srityje, genezės, straipsnyje vartojamos ir šios: „operatyvinės veiklos“, „operatyvinės veiklos subjektų“, „operatyvinės informacijos“, „operatyvinio tyrimo“, „operatyvinių veiksmų“ sąvokos.

veikas: *de lege lata – de lege ferenda* // Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr. 4(4), p. 279–294.

¹⁰ *Petrošius D.* Naujas konspiracijos principo turinys operatyvinėje veikloje. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2003.

¹¹ *Potparič D.* The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study // Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 2014, v. 4, p. 347–360.

¹² *Ratcliffe J. H.* Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders, p. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.jratcliffe.net/wp-content/uploads/Ratcliffe-2007-Integrated-intelligence-and-crime-analysis.pdf>> [žiūrėta 2017 m. spalio 26 d.].

¹³ *Šimkus K.* Operatyvinės veiklos paskirties samprata bei jos bendrybės ir ypatybės ikiteisminio tyrimo objekto ir žvalgybos objekto atžvilgiu. Konferencija-diskusija „BŪTI AR NEBŪTI: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“. Vilnius, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_k=1> [žiūrėta 2017 m. spalio 26 d.].

I. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS INFORMACIJOS INTERPRETAVIMAS KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS IR OPERATYVINĖS VEIKLOS SANTYKIO KONTEKSTE

Trečiojo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės dešimtmečio pradžioje prasidėjusios nacionalinės žvalgybos sistemos reformos metu buvo reikšmingai pakeistas Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų bei kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos teisinis reguliavimas. Įsigaliojus naujiems žvalgybos tarnybų bei kriminalinės žvalgybos subjektų veiklą reglamentuojantiems įstatymams, buvo ne tik perskirstytos kai kurios iki tol žvalgybos tarnyboms priskirtos funkcijos, nustatytas tam tikras santykis tarp žvalgybos tarnybų ir teisės saugos institucijų, vykdančių žvalgybinę veiklą nusikalstamumo srityje, tačiau taip pat buvo pakeista iki tol buvusi Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos subjektų¹⁴ (toliau – OVS) vykdomos (operatyvinės) veiklos koncepcija. Lietuvos Respublikoje iki tol vartotas (praktinėje veikloje ir dabartiniu laikotarpiu vis dar neretai vartojamas) „operatyvinės veiklos“ terminas pakeistas nauju teisiniu terminu „kriminalinė žvalgyba“. Svarbu paminėti, kad toks terminų pakeitimas šios srities mokslinėje literatūroje buvo siūlomas dar 2002 m. K. Šimkus nagrinėdamas operatyvinės veiklos teorinio identiteto klausimus teigė, jog terminas „operatyvinė veikla“ yra stereotipiškai perkeltas Tarybų Sąjungos operatyvinės veiklos teorijoje vartotas terminas „operativno rozisknaja dejatelnost“, bei akcentavo, kad minėtas terminas nelabai priimtinas Lietuvoje, nes kai kuriose valstybėse „operatyvinės veiklos“ terminas nevartojamas – nelabai suprantamas arba jam suteikiama visai kita reikšmė¹⁵. Jau tuo laikotarpiu buvo siūloma operatyvinę veiklą įvardyti terminu „kriminalinė žvalgyba“, kuris vartojamas ir suprantamas daugelyje užsienio valstybių. Taigi, naujajame minėtos veiklos teisiniame reguliavime kartu su pakeistu „operatyvinės veiklos“ terminu atitinkamai buvo pakeistos ir visos su šia veikla susijusios sąvokos, kurios taip pat kaip ir terminas „operatyvinė veikla“ buvo *ex definitione* vartotos kaip teisiniai terminai. Viena iš tokių sąvokų buvo „operatyvinė informacija“, kurios apibrėžimas naujai priimtame įstatyme liko praktiškai nepakitęs išskyrus jau minėtą termino „operatyvinė veikla“ pakeitimą terminu „kriminalinė žvalgyba“. Tokiu būdu naujai priimtame įstatyme kartu su kitais teisiniais terminais buvo įtvirtintas ir „kriminalinės žvalgybos informacijos“ terminas. Tai, kas aukščiau išdėstyta, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtintų „operatyvinės informacijos“ ir „kriminalinės žvalgybos informacijos“ apibrėžimų palyginimas

¹⁴ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos subjektų sąrašas buvo nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 3 d. nutarimu Nr. 1559 „Dėl operatyvinės veiklos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų operatyvinės veiklos masto nustatymo“ // Žin., 2002, Nr. 97-4279.

¹⁵ Šimkus K., Tarasevičius P. Operatyvinės veiklos teorinis identitetas // Jurisprudencija, 2002, Nr. 27(19), p. 106.

leidžia daryti prielaidą, jog minėtų sąvokų tapatumo ar jų atskyrimo problemą tikslinga nagrinėti kriminalinės žvalgybos bei operatyvinės veiklos santykio kontekste.

Įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymui¹⁶ (toliau – KŽĮ) kriminalinės žvalgybos ir operatyvinės veiklos atskyrimo klausimai teisės doktrinoje nebuvo nagrinėjami, nes tai nekėlė didelių problemų nei teorijoje, nei praktinėje veikloje ir buvo priimtina laikyti, jog kriminalinė žvalgyba – buvusi operatyvinė veikla. Pavyzdžiui, KŽĮ projekto iniciatoriai savo aiškinamajame rašte teigė, kad „projekte iš esmės keičiamas teisėsaugos institucijų vykdomos neviešo pobūdžio veiklos pavadinimas iš operatyvinės veiklos į kriminalinę žvalgybą, taip pat atitinkamai keičiami ir šių veiklą vykdančių subjektų pavadinimai iš operatyvinės veiklos subjektų ir operatyvinės veiklos subjektų pagrindinių institucijų į kriminalinės žvalgybos subjektus ir kriminalinės žvalgybos pagrindines institucijas“¹⁷. Analizuojant teismų praktiką taip pat galima pastebėti, jog teismai savo nutartyse neretai vartojo „operatyvinės veiklos (kriminalinės žvalgybos)“¹⁸, „operatyvinės (kriminalinės žvalgybos) priemonės“¹⁹, „operatyvinės veiklos (kriminalinės žvalgybos) subjektų“²⁰, „operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų“²¹, „operatyvinio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) veiksmų“²², „operatyvinio tyrimo (kriminalinės žvalgybos tyrimo)“²³ sąvokas. Atrodytų, kad toks minėtų sąvokų vartojimas lyg ir suponavo operatyvinės veiklos bei kriminalinės žvalgybos sutapatinimą. Tačiau, labiau įsigilinus į tai, kokiais konkrečiais atvejais teismai savo nutartyse vartojo aukščiau minėtus terminus, paaiškėja, jog tokiu būdu buvo bandoma spręsti susidariusią teisinių terminų vartojimo problemą, sąlygotą pakitusio teisinio reglamentavimo,

¹⁶ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Žin., 2012, Nr. 122-6093.

¹⁷ Įstatymo projekto Nr. XIP-4214 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=420722&p_tr2=2> [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.].

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-139/2015, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198-693/2016.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016.

kai baudžiamosios bylos buvo pradėtos nagrinėti galiojant Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymui²⁴ (toliau – OVĮ), o sprendimus priimti teko jau įsigaliojus KŽĮ. Taip pat svarbu, jog, išsprendus minėtų terminų vartojimo problemą, kokių nors problemų praktikoje dėl to nekilo. Kita vertus, siekiant daugiau teisinio aiškumo, tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad pasikeitus šios veiklos teisiniam reglamentavimui pasikeitė ne tik šias veiklos rūšis įvardijantys teisiniai terminai, tačiau ir jų turinys. Kitaip sakant, įsigaliojus KŽĮ buvo pakeistas ne tik operatyvinės veiklos pavadinimas, tačiau buvo susiaurintas kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindų sąrašas bei tokiai veiklai keliami uždaviniai. Tai reiškia, jog, pagal anksčiau galiojusį OVĮ, OVS atliekamas operatyvinis tyrimas, kai šie turėjo informacijos apie kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklą²⁵ ar informacijos apie veikas, keliančias grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinės galios užtikrinimui ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams, vykdė valstybės paslapčių apsaugą, buvo ne kas kita, kaip operatyvinė veikla. Pagal dabartinį teisinį reguliavimą aukščiau aprašyta veikla jau nėra laikoma kriminaline žvalgyba. Šiuo metu tokią veiklą vykdo Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijos Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo²⁶ (toliau – ŽĮ) nustatyta tvarka ir tokia veikla įvardyta kontržvalgyba. Patvirtinant šį teiginį, galima remtis KŽĮ bei ŽĮ nuostatomis, kuriose reglamentuoti kriminalinės žvalgybos bei kontržvalgybos uždaviniai. Pavyzdžiui, prie OVĮ 5 str. išvardytų operatyvinės veiklos uždavinių buvo priskirti ir šie: *„veikų, keliančių grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinės galios užtikrinimui ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams, prevencija ir išaiškinimas, valstybės paslapčių apsauga, kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklos tyrimas“*. Šiuo metu galiojančio KŽĮ 4 str. išvardytų uždavinių sąrašas aukščiau minėtų uždavinių neliko. Tuo tarpu vienas iš ŽĮ 7 str. 2 d. įtvirtintų kontržvalgybos uždavinių yra *„organizuoti ir vykdyti informacijos, sudarančios valstybės ar tarnybos paslaptį, apsaugą ir kontroliuoti, kaip tokia informacija yra saugoma Lietuvos Respublikos viduje ir Lietuvos Respublikos institucijose užsienyje“*²⁷. Taigi, siekiant nustatyti operatyvinės veiklos ir kriminalinės žvalgybos santykį, svarbu, jog žvalgyba, kontržvalgyba bei

²⁴ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Žin., 2002, Nr. 65-2633.

²⁵ Siekiant teisinio aiškumo būtina patikslinti, jog čia minima ne nusikalstama kitų valstybių specialiųjų tarnybų veikla. Nusikalstama kitų valstybių specialiųjų tarnybų veikla kaip kitos galimai rengiamos, daromos ar padarytos nusikalstamos veikos ir toliau išlieka kriminalinės žvalgybos objektu.

²⁶ Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI-2289 // Žin., 2012, Nr. 129-6463.

²⁷ Ten pat.

kriminalinė žvalgyba yra laikomos atskiriomis savarankiškomis įgaliotų valstybės institucijų veiklos formomis. Anot A. Panomariovo, „šios veiklos formos yra atskiros, nes skiriasi šių veiklų tikslai, uždaviniai, veiklų atlikimo pagrindai, metodai bei rezultatai, gauti atliekant vieną ar kitą veiklą. Be to, šios skirtingos veiklos formos viena kitos neapima, tačiau esant tam tikroms sąlygoms bei pagrindams, įmanoma iš vienos veiklos formos pereiti į kitą“²⁸. Tokie teiginiai taip pat patvirtina, jog visiškai tapatinti operatyvinės veiklos ir kriminalinės žvalgybos sąvokų negalima. Kita vertus, reikia pripažinti, kad dalis OVS atliekamos operatyvinės veiklos, kai ši veikla buvo vykdoma siekiant išaiškinti nusikalstamas veikas, apsaugoti asmenis nuo nusikalstamo poveikio, surasti besislapstančius nuo ikiteisminio tyrimo, teismo ar dingusius be žinios asmenis, surasti daiktus, pinigus, vertybinius popierius, kitą turtą, susijusį su nusikalstamų veikų padarymu, užtikrinti šių subjektų vidaus saugumą, vykdyti nusikalstamų veikų prevenciją, galėtų būti prilyginama Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos subjektų²⁹ (toliau – KŽS) atliekamai kriminalinei žvalgybai. Tai yra svarbu ir siekiant paaiškinti *kriminalinės žvalgybos informacijos* bei *operatyvinės informacijos* sąsajas. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus teiginius galima daryti išvadą, jog pakeitus Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų ir kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos teisinį reguliavimą sąvoka „operatyvinė informacija“ buvo ne tik pakeista savoka „kriminalinės žvalgybos informacija“, tačiau taip pat buvo susiaurintas ir šios sąvokos turinys.

II. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS INFORMACIJOS INTERPRETAVIMO PROBLEMOS

Terminas „*kriminalinės žvalgybos informacija*“ kaip ir terminas „*kriminalinė žvalgyba*“ Lietuvos Respublikoje pradėti aktyviai vartoti palyginti visai neseniai ir kol kas dėl šių terminų vartojimo nei teorijoje, nei praktinėje veikloje kokių nors ypatingų problemų keliami nebuvo. Vis dėlto žvalgybos doktrinoje tenka aptikti atskirų mokslininkų nuomonių apie tai, jog niekur nėra tokio akivaizdaus terminologinio konflikto, koks egzistuoja dėl gausybės kriminalinės žvalgybos informacijos apibrėžimų³⁰. Anali-

²⁸ Panomariovas A. Slaptų tyrimo veiksmų panaudojimo baudžiamajame procese teisiniai reikalavimai bei žvalgybinių veiklų esmė. Konferencija-diskusija „BŪTI AR NEBŪTI: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“. Vilnius, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/CHJDNDXU.DOC>> [žiūrėta 2017 m. spalio 16 d.].

²⁹ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašas nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. 108 „Dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“ // Žin., 2013, Nr. 16-780.

³⁰ Ratcliffe J. H. Intelligence-Led Policing. Second edition. London, New York: Routledge, 2016, p. 68.

zuojant akademinę literatūrą, kriminalinę žvalgybą reglamentuojančius teisės aktus, tenka susidurti su skirtingu sąvokų „kriminalinės žvalgybos informacija“ bei „žvalgybos informacija“ santykio traktavimu tiek atskirų valstybių teisiniame reguliavime, tiek akademinėje literatūroje. Pavyzdžiui, 2000 m. Jungtinės Karalystės nacionalinės kriminalinės žvalgybos tarnybos (NCIS)³¹ pristatytame bei aprašytame nacionalinės žvalgybos modelyje (NIM) sąvoka „kriminalinės žvalgybos informacija“ neišskiriama ir vartojama sąvoka „žvalgybos informacija“, kuri interpretuojama kaip galutinis žvalgybos informacija pagrįstos policinės veiklos subjektų vykdomo žvalgybos proceso produktas. Galima spėti, jog bendresnės sąvokos „žvalgybos informacija“ vartojimą iš dalies sąlygoja ir policinės veiklos subjektų, prie kurių priskiriamos tiek žvalgybos tarnybos, tiek policijos tarnybos, vykdančios kriminalinę žvalgybą (t. y. žvalgybą nusikalstamumo srityje), sistema³². Kita vertus, pasigilinus į sąvokos „žvalgybos informacija“ turinį galima aptikti labai įvairių šios sąvokos interpretavimų. Vienas iš tokių bendresnių „žvalgybos informacijos“ apibrėžimų pateikiamas formulėje: „informacija + analizė = žvalgybos informacija“³³. Tokia formulė preziūmuoja tai, jog bet kokią išanalizuotą informaciją galima laikyti žvalgybos informacija. Anot J. H. Ratcliffe'o, nagrinėjusio skirtingas kriminalinės žvalgybos informacijos apibrėžtis, naudojant formulę: „informacija + analizė = žvalgybos informacija“ neatkreipiamas dėmesys į platų duomenų bei informacijos šaltinių, kurie yra įvairios kokybės bei įvairiai naudojami, spektrą. Be to, mokslininkas įžvelgė tendenciją neteisingai interpretuoti kriminalinės žvalgybos informacijos reikšmę, vartojant šią sąvoką tam tikram atliekamam vaidmeniui ar atliekamam darbui apibūdinti³⁴. Sutinkant su minėto mokslininko įžvalgomis būtina paminėti, jog nepateikiant jokių kriminalinės žvalgybos informacijai būdingų požymių bei šią informaciją tiesiog prilyginant žvalgybos informacijai iškyla tokios informacijos atskyrimo nuo bet kokios paprastos informacijos ir jos išskyrimo tiks-

³¹ Jungtinės Karalystės nacionalinė kriminalinės žvalgybos tarnyba (NCIS) 2006 m. balandžio 1 d. buvo reorganizuota į naujai sukurtą Sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo agentūrą (SOCA), kuri vykdė savo veiklą iki 2013 m. spalio mėn. Nuo 2013 m. spalio mėn. (SOCA) funkcijas perėmė Nacionalinė nusikalstamumo agentūra (NCA).

³² 2002 m. Jungtinėje Karalystėje prie nacionalinių policinės veiklos subjektų buvo priskiriami: Nacionalinis nusikalstamumo skyrius (NCS), Nacionalinė kriminalinės žvalgybos tarnyba (NCIS), Karinės žvalgybos institucijos (MI5, MI6), Jungtinės Karalystės migracijos pareigūnai ir kt., plačiau žr.: *Maguire M., Morgan R., Reiner R.* The Oxford Handbook of Criminology. Third edition. Oxford University Press, 2002, p. 1006, 1007.

³³ Criminal Intelligence. Manual for Analysts. United Nations, Vienna, 2011, p. 1.

³⁴ Pateikiamas pavyzdys: pareigūnas paskiriamas į kriminalinės žvalgybos informacijos analitiko pareigas, tai leidžia preziūmuoti, jog ta veikla, kurią pareigūnas atliks, turėtų būti kriminalinės žvalgybos informacijos analizė. Tačiau žvalgybos informacijos analitikas, kontroliuojantis tiriamųjų asmenų komunikaciją telefonu, tik padeda atliekant ilgalaikį tyrimą, plačiau žr.: *Ratcliffe J. H.*, 2016, p. 69.

lingumo klausimai. Europos Sąjungos Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. pamatiniame sprendime dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo yra įtvirtintas tam tikras žvalgybos informacijos apibrėžimas. Šio sprendimo 2 str. nurodyta: „Informacija ir (arba) žvalgybos informacija“ – i) bet kokios rūšies informacija ar duomenys, kuriuos turi teisėsaugos institucijos; ii) bet kokios rūšies informacija ar duomenys, kuriuos turi valdžios institucijos ar privatūs subjektai, ir kuri yra prieinama teisėsaugos institucijoms, joms nesiimant prievartos priemonių pagal 1 str. 5 d.“³⁵ Pagal tokį apibrėžimą žvalgybos informacijos, o tai reikštų, jog ir kriminalinės žvalgybos informacijos atskirti nuo bet kokios paprastos informacijos nelabai galėtume. Tuo tarpu dar 1975 m. viename iš Policijos vadovų asociacijos (ACPO)³⁶ pranešimų buvo pabrėžta, jog žvalgybos informacija turi būti skiriama nuo paprastos informacijos. Jame buvo akcentuota, kad kriminalinės žvalgybos informacija yra kompleksinio, kartais fizinio, tačiau dažnai intelektualaus proceso galutinis rezultatas, gautas palyginus, išanalizavus bei įvertinus informaciją nusikalstamų veikų užkardymo ar pažeidėjų sulaikymo užtikrinimo tikslais³⁷. Kriminalinės žvalgybos bei šios veiklos produkto klausimus savo moksliniuose tyrimuose nagrinėjo D. Potparičas. Mokslininko teigimu, „kriminalinė žvalgyba – tai policinė (tiriamoji) veikla bei filosofija, kurios pagrindiniai elementai yra organizuotas informacijos gavimas, vertinimas, analizė siekiant visais lygiais paremti efektyvias pastangas sumažinti nusikalstamumą. Galutinis šios veiklos (kriminalinės žvalgybos) produktas yra žvalgybos informacija apie nusikalstamas veikas, įvykius, vykdytojus, įtariamuosius ir pan.“³⁸ Tokia kriminalinės žvalgybos informacijos apibrėžimų gausa leidžia daryti išvadą, jog pasaulyje nėra vienodo kriminalinės žvalgybos informacijos suvokimo. Tačiau tokia informacija dažniausiai interpretuojama kaip žvalgybos (taip pat ir kriminalinės) produktas. Moksliniuose tyrimuose, kuriuose nagrinėjami žvalgybos metu surinktų duomenų (informacijos) tapimo žvalgybos produktu (žvalgybos informacija) klausimai, dažnai pabrėžiama, kad tapatinti šių sąvokų negalima³⁹. Teigia-

³⁵ Europos Sąjungos Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. pamatinis sprendimas 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo // Europos Sąjungos oficialus leidinys Nr. L386/89.

³⁶ Nuo 2015 m. balandžio 1 d. Nacionalinės policijos vadovų asociacijos (ACPO) funkcijas perėmė Nacionalinė policijos vadovų taryba (NPCC), plačiau apie tai žr.: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.npcc.police.uk/About/History.aspx>> [žiūrėta 2017 m. spalio 25 d.].

³⁷ Cituojama: *Newburn T., Williamson T., Wright T.* Handbook of Criminal Investigation. New York: Willan Publishing, 2007, p. 200.

³⁸ *Potparič D.*, 2014, p. 348.

³⁹ Plačiau apie tai žr.: *Peterson M.*, 2005, p. 9, ESBO propaguojamos ŽİPPV vadove pabrėžiama, jog kuriant bendrai priimtą ŽİPPV sampratą susiduriama su iššūkiu įveikti skirtingų žvalgybos informacijos

ma, jog dauguma policinės veiklos subjektų bet kokią slaptai gautą informaciją vadina kriminalinės žvalgybos informacija. Tačiau tokia slaptai surinkta informacija tampa kriminalinės žvalgybos informacija tik tuomet, kai ji yra išanalizuojama ir įvertinama kitų šaltinių, taip pat turinčių informacijos apie tyrimo objektą, kontekste⁴⁰.

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (toliau – ESBO) pristatytame žvalgybos informacija pagrįsto policinės veiklos (angl. *intelligence-led policing*) modelio (toliau – ŽIPPVM) vadove atkreipiamas dėmesys dėl būtino tam tikro aiškumo naudojant duomenų, informacijos, žinių bei žvalgybos informacijos sąvokas bei jų reikšmės. Aiškinant minėtų sąvokų reikšmes remiamasi išanalizuota akademinė literatūra, Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikalstamumo prevencijos biuro (UNODC), Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijų departamento (UNDPKO), Interpolo bei Europos Sąjungos paskelbtais dokumentais. Minėtame vadove teigiama, jog bendrai priimtina, kad:

- duomenys – tai šrautas neinterpretuotų pastebėjimų ir matavimų (pavyzdžiui, pranešimų apie nusikaltimus ir kita nusikalstamumo statistika, nusikalstamas veikas padariusių asmenų ir policijos užduočių duomenų bazės);
- informacija yra į kontekstą įkelti duomenys, kuriems suteikta tam tikra reikšmė, suteikianti šiems duomenims didesnę svarbą bei paskirtį;
- žinios yra informacija, kuri yra suvokta bei interpretuota (kai asmuo prideda informacijai savo išmintį, tokia informacija tampa žiniomis);
- žvalgybos informacija yra duomenys, informacija ir žinios, kurie yra įvertinti, išanalizuoti bei pateikti tinkama sprendimo atlikti veiksmus priėmimui forma⁴¹.

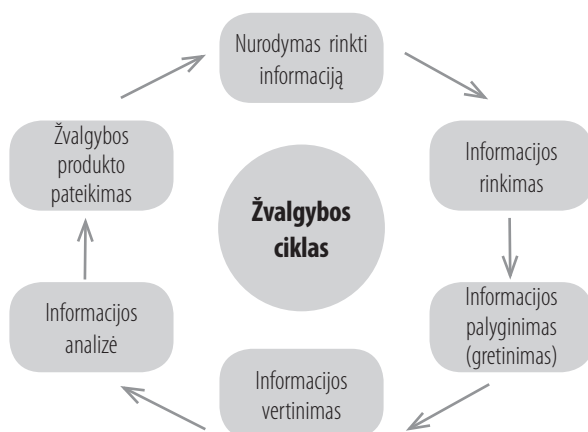
Atsižvelgiant į tokį žvalgybos informacijos apibrėžimą bei santykio su duomenimis, informacija bei žiniomis aiškinimą, galima pastebėti, jog ir sąvoka „kriminalinės žvalgybos informacija“ žvalgybos doktrinoje dažnai apibrėžiama labai panašiai, t. y. kaip surinkta, išanalizuota ir pateikta informacija siekiant numatyti, užkardyti ar

reikšmių naudojimo skirtingose šalyse barjerą. Pateikiamas pavyzdys, kai žvalgybos informacija (angl. *intelligence*) Rusijoje abstrakčiai yra suvokiama kaip saugumo tarnybų bei kitų specialiųjų įgaliojimus turinčių institucijų (tarp jų ir tokius įgaliojimus turinčių policijos skyrių) laikomi neviešo pobūdžio duomenys bei informacija, o štai Anglijoje žvalgybos informacija yra visų rūšių išanalizuoti duomenys, informacija, sukurta teisėsaugos institucijų aprūpinimui, plačiau žr.: Organisation for security and co-operation in Europe. Guidebook intelligence-led policing. TNTD/SPMU publication series vol. 13, Vienna, 2017, p. 11.

⁴⁰ Ratcliffe J. H. Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders, p. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.jratcliffe.net/wp-content/uploads/Ratcliffe-2007-Integrated-intelligence-and-crime-analysis.pdf>> [žiūrėta 2017 m. spalio 26 d.].

⁴¹ Organisation for security and co-operation in Europe. Guidebook intelligence-led policing. TNTD/SPMU publication series vol. 13, Vienna, 2017, p. 16.

kontroliuoti nusikalstamą veiklą⁴². Be to, reikėtų pažymėti, kad žvalgybos doktrinoje sąvoka „žvalgybos informacija“ įprastai vartojama kaip bendresnė ir beveik visada siejama su žvalgybos ciklu. Žvalgybos ciklas – tai sutrumpintas surinktos informacijos tapimo žvalgybos produktu proceso įvardijimas. Nors žvalgybos doktrinoje vaizduojant ir aiškinant žvalgybos ciklą neretai nurodomas skirtingas šio ciklo stadijų (etapų) skaičius, tačiau dėl to pati šio ciklo esmė nesikeičia. Vieną iš paprastesnių žvalgybos ciklo paaiškinimų pateikė Nacionalinės policijos vadovų asociacija (šiuo metu tai NPCC) kartu su Nacionaliniu policinės veiklos profesionalumo centru (PCoE) pristatydami Jungtinės Karalystės nacionalinės žvalgybos modelį⁴³. Šiame modelyje išvardytos pagrindinės žvalgybos ciklo stadijos: nurodymo, rinkimo, palyginimo arba gretinimo, vertinimo, analizės ir pateikimo (po kurios vėl grįžtama prie nurodymo stadijos)⁴⁴. Kad būtų aiškiau, žvalgybos ciklą galima pavaizduoti grafiškai (žr. 1 pav.).

1 pav. Žvalgybos ciklas

1 pav. schemeje pavaizduota, jog informacija žvalgybos produktu arba kitaip

⁴² Peterson M. Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture. Bureau of Justice Assistance. Washington. U. S. Department of Justice. Office of Justice programs, 2005, p. 39 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>> [žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.].

⁴³ Nacionalinis žvalgybos modelis – tai policijos tarnybų bei kitų institucijų, vykdančių policinę funkciją, veiklos modelis užtikrinant, kad policinė veikla būtų vykdoma tikslingai panaudojant žvalgybos bei kitą informaciją, nustatant svarbiausias problemas ir tinkamai dislokuojant turimus pajėgumus joms spręsti. Nacionalinis žvalgybos modelis grindžiamas proaktyvia policine funkcija, kuri atliekama nustatant pagrindines problemas, jas suprantant, sprendžiant bei prognozuojant tendencijas. Plačiau apie tai žr.: Practice Advice: Introduction to Intelligence-Led Policing, 2007, p. 6.

⁴⁴ Practice Advice: Introduction to Intelligence-Led Policing, 2007, p. 3.

– žvalgybos informacija tampa tik penktoje žvalgybos ciklo stadijoje. Žvalgybos produktas (žvalgybos informacija) gaunamas tik po to, kai duomenys yra surenkami, įvertinami ir išanalizuojami. Jungtinių Amerikos Valstijų teisingumo departamento Teisinės pagalbos biuro pateikto ŽIPPVM kaip pavyzdinio žvalgybos modelio⁴⁵ pristatyme taip pat pabrėžiama, kad tik įvertinta bei išanalizuota informacija tampa žvalgybos informacija. Ne mažiau svarbūs pastebėjimai dėl to, jog žvalgybos informacijos ir informacijos, surinktos atliekant žvalgybinius veiksmus, atskyrimo klausimas reikšmingas ne tik teoriniam žvalgybos pagrindimui, bet ir praktiniam šios veiklos įgyvendinimui⁴⁶. Praktinė reikšmė taip pat buvo akcentuota ir ESBO parengtame ŽIPPVM vadove, cituojant Tarptautinės policijos vadovų asociacijos 2002 m. teiginį, jog „bendro kriminalinės žvalgybos terminologijos supratimo bei aiškumo trūkumas trukdo tarnyboms keistis informacija“⁴⁷.

Pritariant aukščiau minėtiems teiginiams galima tik pridurti, jog atsižvelgiant į tai, kad ESBO kviečia šios organizacijos nares ŽIPPVM adaptuoti bei įgyvendinti nacionaliniu mastu, tokie žvalgybos informacijos, kriminalinės žvalgybos informacijos apibrėžimai įgauna principinę reikšmę. Be to, toks kriminalinės žvalgybos informacijos ir žvalgybos informacijos santykis, kai žvalgybos informacija yra platesnė sąvoka, gali būti paaiškinamas abstrakčiai suvokiant tiek pačią žvalgybą, tiek žvalgybos informaciją. Pavyzdžiui, žvalgyba gali reikšti: slaptą žinių rinkimą apie užsienio ar vidaus priešus, šnipinėjimą arba ko nors žvalgymą, stebėjimą, duomenų rinkimą⁴⁸, ši sąvoka taip pat gali reikšti veiklą, kuria gaunama žvalgybos informacija, ir organizacijas, kurios vykdo tokią veiklą⁴⁹. Atsižvelgiant į daugybę žvalgybos bei žvalgybos informacijos sąvokų reikšmių, kriminalinę žvalgybą pagrįstai galima pavadinti žvalgyba, o kriminalinės žvalgybos informaciją – žvalgybos informacija. Tuo tarpu analizuojant kriminalinės žvalgybos bei žvalgybos teisinį reglamentavimą Lietuvoje galima išvelgti, jog žvalgybos bei kriminalinės žvalgybos sąvokinei sistemai nacionalinio teisinio reguliavimo kontekste būdingi tam tikri ypatumai.

Lietuvos žvalgybos institucijos, vykdančios žvalgybą ir kontržvalgybą, aktyviai

⁴⁵ Po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykdyto teroristinio akto JAV pradėtas aktyviai įgyvendinti žvalgybos informacija pagrįstas policinės veiklos modelis, paremtas Jungtinės Karalystės nacionalinio žvalgybos modelio patirtimi.

⁴⁶ Plačiau apie tai žr.: *Peterson M.*, 2005, p. 4.

⁴⁷ Organisation for Security and Co-operation in Europe. Guidebook Intelligence-led Policing. TNTD/SPMU publication series vol. 13, Vienna, 2017, p. 16.

⁴⁸ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 4-as leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2000, p. 965.

⁴⁹ Plg. žr.: Terminų žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>> [žiūrėta 2018 m. sausio 23 d.].

naudoja žvalgybos ciklą⁵⁰. Gautą žvalgybos informaciją siekiama patikrinti, išanalizuoti, įvertinti, apibendrinti ir tada panaudoti. Visi šie veiksmai, atliekami su gautais duomenimis ar informacija, sudaro aukščiau aprašytą žvalgybos ciklą, kuris kitaip dar įvardijamas žvalgybos procesu. Vis dėlto būtina atkreipti dėmesį, jog pagal Lietuvos žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos koncepcijas bei teisinio reglamentavimo ypatumus žvalgybos informacijos ir kriminalinės žvalgybos informacijos sąvokos skiriasi. Šių sąvokų skirtumą parodo jau vien tai, kad žvalgybos informacijos ir kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimą, tvarkymą, naudojimą ir teikimą reglamentuoja atskiri įstatymai. Žvalgybos informacija yra viena iš ŽĮ įtvirtintų sąvokų ir apibrėžta kaip „*duomenys, gauti vykdant žvalgybą ir kontržvalgybą*“. ŽĮ 2 str. 4 d. skelbiama: „*Duomenys, gauti atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimus, nėra žvalgybos informacija*.“ Šiomis nuostatomis įstatymų leidėjas aiškiai įtvirtino, jog žvalgybos informacija ir kriminalinės žvalgybos informacija nėra tapačios ar viena kitą apimančios sąvokos. Be to, šioms atskiroms socialinės informacijos rūšims būdingi tam tikri požymiai, pagal kuriuos galima būtų jas atpažinti bei atskirti. Prie tokių požymių gali būti paminėti šie: 1) skirtingi subjektai, gaunantys tokią informaciją⁵¹; 2) skirtingi tokios informacijos rinkimo pagrindai; 3) skirtingi tokios informacijos gavimo ir panaudojimo tikslai; 4) skirtinga gautos informacijos panaudojimo tvarka⁵². Šie požymiai ir jau minėtos įstatymų nuostatos rodo kriminalinės žvalgybos informacijos ir žvalgybos informacijos santykio Lietuvos nacionalinio reguliavimo kontekste ypatumus, o tai yra reikšminga siekiant atskleisti kriminalinės žvalgybos informacijos sampratą pagal Lietuvos nacionalinę teisę bei nepainioti žvalgybos informacijos ir kriminalinės žvalgybos informacijos sąvokų. Kriminalinės žvalgybos informacijos sampratos problematiką bei su tuo susijusius klausimus galima būtų

⁵⁰ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2012 m. veiklos apžvalgoje buvo pabrėžiama, jog svarbiausios VSD funkcijos yra susijusios su klasikinio žvalgybos ciklo vykdymu. Šioje apžvalgoje taip pat buvo skelbiama: „2010 m. pradėtos nacionalinės žvalgybos sistemos, taip pat ir VSD veiklos pertvarkos tikslas – įtvirtinti VSD kaip žvalgybos instituciją. Tai padaryta aiškiai reglamentuojant ir vykdant tas žvalgybos ciklo dalis, kurioms iki tol nebuvo skiriama pakankamai dėmesio – tai yra valstybės institucijų žvalgybos informacijos poreikių nustatymas, žvalgybos veiklos planavimas, parengtos žvalgybos informacijos teikimas“, plačiau žr.: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2017/03/Veiklos-ataskaita-2011.pdf>> [žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.].

⁵¹ Atkreiptinas dėmesys, jog žvalgybos institucijos turi teisę rinkti ir žvalgybos, ir kriminalinės žvalgybos informaciją, tuo tarpu kriminalinės žvalgybos subjektai (išskyrus minėtas žvalgybos institucijas) gali rinkti kriminalinės žvalgybos informaciją. Taip pat svarbu, kad žvalgybos institucijos gali teikti kriminalinės žvalgybos subjektams žvalgybos informaciją, reikalingą kriminalinės žvalgybos tyrimui ar baudžiamajam procesui pradėti.

⁵² Būtina atkreipti dėmesį, jog aukščiau pateikti požymiai leidžia skirti žvalgybos informaciją nuo kriminalinės žvalgybos informacijos tuo atveju, jei šios sąvokos suvokiamos taip, kaip jos yra įtvirtintos ŽĮ ir KŽĮ.

analizuoti per žvalgybos ciklą kaip esminį elementą, aprašytą anksčiau nagrinėtoje kriminalinės žvalgybos koncepcijoje, akcentuojant atitinkamų žvalgybos stadijų būtinumą skiriant kriminalinės žvalgybos informaciją nuo kriminalinės žvalgybos metu surinktų duomenų, informacijos ar žinių. Vis dėlto tenka konstatuoti, jog pagal Lietuvos nacionalinę teisę tam, kad duomenys, informacija ar žinios būtų laikomi kriminalinės žvalgybos informacija, nėra būtina praeiti visas žvalgybos ciklo stadijas. KŽĮ 2 str. įtvirtintas kriminalinės žvalgybos informacijos apibrėžimas, šio str. 7 d. įtvirtinta, jog: „*Kriminalinės žvalgybos informacija – kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos metu, sprendžiant kriminalinės žvalgybos uždavinius, surinkti ir teisės aktu nustatyta tvarka užfiksuoti duomenys.*“ Iš šio apibrėžimo, kitų KŽĮ nuostatų, reglamentuojančių kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo ir naudojimo tvarką, bei teismų praktikos analizės galima spręsti, jog tokia informacija galėtų būti ir KŽS pirmą kartą gauti bei užfiksuoti, tačiau dar nepatikrinti bei neišanalizuoti duomenys (pavyzdžiui, agentūriniame pranešime ar kitokiame dokumente⁵³ užfiksuota iš slaptai bendradarbiaujančio asmens gauta informacija). Siekdami argumentuoti aukščiau pateiktą teiginį, pateiksime kelis pavyzdžius, paminėtus teismų nutartyse. Vienoje iš savo nutarčių LAT pažymėjo: „<...> *Nagrinėjamojoje byloje, atliekant ikiteisminį tyrimą, neteisėtai laikomos akcizais apmokestinamos prekės (cigaretės) pareigūnų rastos negyvenamoje sodyboje, esančioje Pasvalio r. (duomenys neskelbtini). Siekdamis sulaikyti asmenį, kuris ateis pasiimti neteisėtai laikomų cigarečių, pareigūnai, jų žodžiais tariant, surengė pasalą. Nors tokio veiksmo BPK⁵⁴ nereglamentuoja, tokie policijos pareigūnų veiksmai minėtoje situacijoje buvo pateisinami ir neperžengė Policijos veiklos įstatymo jiems suteiktų įgaliojimų atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas. Minėtoje vietoje krata atlikta jau po to, kai R. I., pasirodęs įvykio vietoje, buvo sulaikytas. Krata, remiantis BPK 145 ir 160(1) straipsniuose nustatytu pagrindu, atlikta pagal 2013 m. birželio 6 d. ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimą, kuris patvirtintas 2013 m. birželio 7 d. ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi. Kratos metu pastato viduje, patalpoje po laiptais rasta ir paimta 15 609 pakeliai cigarečių „Fest“ su Baltarusijos Respublikos banderolėmis, 1000 pakelių cigarečių „Saint george lights“ ir 180 pakelių cigarečių „Saint george“ su Rusijos Federacijos banderolėmis (t. 1, b. l. 21–23). Taigi iš bylos medžiagos matyti, kad turėta kriminalinės žvalgybos informacija dėl cigarečių laikymo minėtoje sodyboje visiškai pasitvirtino, ikiteisminis tyrimas*

⁵³ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-383 patvirtintose rekomendacijose „Dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese“ įtvirtinta, jog informacija, gauta atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus, fiksuojama kriminalinės žvalgybos institucijų nustatyta tvarka.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Žin., 2002, Nr. 37-1341.

*pradėtas ne savavališkai, bet turint tam teisėtą pagrindą, nelegaliai laikomos cigaretės rastos ir paimtos teisėtai atliktos kratos metu <...>.*⁵⁵ Detaliai nagrinėjant aukščiau aprašytą atvejį galima teigti, jog kriminalinės žvalgybos informacijos pasitvirtinimo ar nepasitvirtinimo klausimas buvo sprendžiamas minėtos informacijos pagrindu planuojant ir atliekant konkrečius veiksmus. Kitas atvejis, kuriuo galima pasiremti siekiant parodyti, jog kriminalinės žvalgybos informacija gali būti pirminė ir jos patikimumas gali būti tikrinamas pradėjus ikiteisminį tyrimą, paminėtas vienoje iš Kauno apygardos teismo nutarčių. Šioje nutartyje teismas pažymėjo: „<...> 2013-12-31 Marijampolės apskrities VPK Organizuoto nusikalstamumo tyrimo skyriaus pareigūnai gavo kriminalinės žvalgybos informaciją, kad M. J., būdamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje, pasakojo, kad Marijampolės pataisos namuose atlikinėjo šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmę ir ten vartojo bei platino amfetaminą. Narkotikai buvo platinami laiškais, t. y. narkotinės medžiagos buvo impregnuojamos į lapus. Tokius laiškus jam paruošdavo brolis M. J. ir draugai (t. 2, b. l. 19). Taigi tarnybinio pranešimo tekstas liudija, jog buvo gauta tik pirminė informacija, kurios patikimumas ir teisingumas buvo tikrinamas pradėjus ikiteisminį tyrimą. <...>.”⁵⁶ Tai, kas aukščiau išdėstyta, leidžia pastebėti, jog kriminalinės žvalgybos informacija – tai kriminalinės žvalgybos metu surinkti ir užfiksuoti duomenys, tačiau tie duomenys nebūtinai yra įvertinti, patikrinti ir išanalizuoti. Todėl atkreiptinas dėmesys, jog sąvoka „kriminalinės žvalgybos informacija“ pagal kriminalinės žvalgybos teisinį reglamentavimą Lietuvoje interpretuojama skirtingai negu žvalgybos doktrinoje ESBO propaguojamo ŽIPPVM kontekste. ESBO kvietimas adaptuoti bei nacionaliniu mastu įgyvendinti ŽIPPVM yra rimtas argumentas peržiūrėti teisės aktų nuostatas, siekiant nustatyti aiškesnį kriminalinės žvalgybos metu surinktų bei užfiksuotų duomenų ir kriminalinės žvalgybos informacijos santykį. Kita vertus, tai nereiškia, kad vien tik patikslinus kriminalinės žvalgybos informacijos sampratą jau bus galima adaptuoti ESBO propaguojamą ŽIPPVM. Tačiau skirtingas kriminalinės žvalgybos informacijos interpretavimas leidžia daryti išvadą, jog pavyzdinė Europos kriminalinės žvalgybos koncepcija ir tam tikri šios veiklos organizavimo principai skiriasi nuo šios veiklos organizavimo ir koncepcijos Lietuvoje. Tai yra svarbus aspektas, į kurį turi būti atsižvelgiama formuojant kriminalinės žvalgybos strategiją bei numatant šios veiklos teisinio reguliavimo tobulinimo perspektyvas.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-788/2016.

⁵⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-285-813/2016.

IŠVADOS

Pakeitus Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų bei kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos teisinį reguliavimą sąvoka „operatyvinė informacija“ buvo ne tik pakeista sąvoka „kriminalinės žvalgybos informacija“, tačiau taip pat buvo susiaurintas šios sąvokos turinys. Ši sąvoka, pagal Lietuvos nacionalinį reguliavimą, žvalgybos doktriną bei Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos propaguojamą žvalgybos informacija pagrįstą policinės veiklos modelį, interpretuojama skirtingai. Pavyzdinė Europos kriminalinės žvalgybos koncepcija bei tam tikri šios veiklos organizavimo principai skiriasi nuo šios veiklos organizavimo ir koncepcijos Lietuvoje. Tai yra svarbus aspektas, į kurį turi būti atsižvelgiama formuojant kriminalinės žvalgybos strategiją ir numatant šios veiklos teisinio reguliavimo tobulinimo perspektyvas. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos kvietimas adaptuoti bei įgyvendinti žvalgybos informacija pagrįstą policinės veiklos modelį nacionaliniu mastu yra rimtas argumentas peržiūrėti teisės aktų nuostatas, siekiant nustatyti aiškesnę kriminalinės žvalgybos metu surinktų bei užfiksuotų duomenų ir kriminalinės žvalgybos informacijos santykį.

LITERATŪRA

I. Tarptautiniai teisės aktai

1. Europos Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. pamatinis sprendimas 2006/960/TVR „Dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo“ // Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 386/89.

II. Lietuvos Respublikos teisės aktai

2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 122-6093.
5. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 129-6463.
6. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 65-2633.
7. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1931.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 108 „Dėl krimi-

nalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“ // Valstybės žinios, 2013, Nr. 16-780.

9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 3 d. nutarimas Nr. 1559 „Dėl operatyvinės veiklos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų operatyvinės veiklos masto nustatymo“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 97-4279.
10. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I-383 „Dėl Rekomendacijų Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2013, Nr. 2-83.

III. Lietuvos Respublikos teismų praktika

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-696/2017.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-788/2016.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198-693/2016.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-139/2015.
17. Kauno apygardos teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-285-813/2016.

IV. Mokslinė literatūra

18. *Barkauskas A.* Nusikaltimo tyrimo versijų kėlimo pagrindo nustatymas // *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 49(41), p. 113–120.
19. *Maguire M., Morgan R., Reiner R.* *The Oxford Handbook of Criminology*. Third edition. Oxford University Press, 2002.
20. *Merkevičius R.* Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas Lietuvos Respublikos Konstitucijos kontekste // Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvidešimtmetis: patirtis ir iššūkiai: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2012, p. 176–197.

21. *Mulevičius S.* Rizikos valdymo galimybė atliekant operatyvinius veiksmus // *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 49(41), p. 76–84.
22. *Newburn T., Williamson T., Wright T.* Handbook of Criminal Investigation. New York: Willan Publishing, 2007.
23. *Novikovienė L., Kažemikaitienė E.* Kriminalistinė informacija kaip nusikaltimų profilaktikos instrumentas // *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 4(106), p. 81–87.
24. *Panomariovas A.* Žvalgybinė veikla bei žvalgybinės informacijos panaudojimas tiriant nusikalstamas veikas: *de lege lata – de lege ferenda* // *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4(4), p. 279–294.
25. *Potparič D.* The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study // *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana, 2014, v. 4, p. 347–360.
26. *Petrošius D.* Naujas konspiracijos principo turinys operatyvinėje veikloje. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2003.
27. *Petrošius D.* Teisėsaugos institucijų darbuotojų, dirbančių su konfidencialia informacija, priėmimo į darbą ypatumai // *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 35(27), p. 72–80.
28. *Ронин Р.* Своя разведка. Минск: Харвест, 1998.
29. *Ratcliffe J. H.* Strategic Thinking in Criminal Intelligence. Sydney: The Federation Press, 2004.
30. *Sun Tzu.* Karo menas. Vilnius: Obuolys, 2007.
31. *Šimkus K., Tarasevičius P.* Operatyvinės veiklos teorinis identitetas // *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 27(19), p. 100–107.

V. Kiti šaltiniai

32. Criminal Intelligence. Manual for Managers. United Nations, New York, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Managers.pdf> [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.].
33. Criminal Intelligence. Manual for analysts. United Nations, Vienna, 2011, p. 1.
34. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
35. Terminų žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>> [žiūrėta 2018 m. sausio 23 d.].
36. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2012 m. veiklos apžvalga [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2017/03/Veiklos-ataskaita-2011.pdf>> [žiūrėta 2018 m. sausio 15 d.].
37. Įstatymo projekto Nr. XIP-4214 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per inter-

- netą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=420722&p_tr2=2> [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.].
38. *Panomariovas A.* Slaptų tyrimo veiksmų panaudojimo baudžiamajame procese teisiniai reikalavimai bei žvalgybinių veiklų esmė. Konferencija-diskusija „BŪTI AR NEBŪTI: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“. Vilnius, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/CHJDNDXU.DOC>> [žiūrėta 2017 m. spalio 16 d.].
39. *Peterson M.* Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture. Bureau of Justice Assistance. Washington. U. S. Department of Justice. Office of Justice programs. 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>> [žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.].
40. *Ratcliffe J. H.* Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders, p. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.jratcliffe.net/wp-content/uploads/Ratcliffe-2007-Integrated-intelligence-and-crime-analysis.pdf>> [žiūrėta 2017 m. spalio 26 d.].
41. *Šimkus K.* Operatyvinės veiklos paskirties samprata bei jos bendrybės ir ypatybės ikiteisminio tyrimo objekto ir žvalgybos objekto atžvilgiu. Konferencija-diskusija „BŪTI AR NEBŪTI: Operatyvinės veiklos įstatymo vieta Lietuvos teisinėje sistemoje“. Vilnius, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5272&p_k=1> [žiūrėta 2017 m. spalio 26 d.].
42. Practice Advice: Introduction to Intelligence-Led Policing // ACPO Centrex, 2007, p. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.fairplayforchildren.org/pdf/1291430265.pdf>> [žiūrėta 2017 m. spalio 25 d.].
43. Organisation for security and co-operation in Europe. Guidebook intelligence-led policing. TNTD/SPMU publication series, vol. 13, Vienna, 2017.

Petras TARASEVIČIUS
Law Institute of Lithuania

CONCEPTION OF THE CRIMINAL INTELLIGENCE: THE PROBLEMS OF INTERPRETATION

Summary

This article describes the theoretical criminal intelligence problems. A particular attention is paid to research related to the concepts such as “intelligence” and/or “criminal intelligence” which are established in the Lithuanian legal acts. The author emphasized that extent of the operational activities (previously used concept) in comparison with the activities of the entities of criminal intelligence is broader. The author concluded that upon the entry into force of the new Law on Criminal Intelligence of the Republic of Lithuania, the concept of criminal intelligence became more narrow than the concept of operational information. According to the definition established in the Law on Criminal Intelligence of the Republic of Lithuania, criminal intelligence is the data collected by criminal intelligence actors who perform criminal intelligence tasks and record in accordance with the procedure established by legal acts. Considering the above-mentioned definition, it can be seen that the data must be simply collected and recorded, but it is not required for the data to be evaluated and analysed. The lack of clarity in the process from data gathering to intelligence or the same meaning of the before mentioned concepts presents a research opportunity to distinguish them. Research shows that according to the existing legal framework the interpretation of the concept of criminal intelligence has some peculiarities and could be understood differently as it is described in the framework model for intelligence-led policing implementation developed by Organization for Security and Co-operation in Europe. The invitation of the Organization for Security and Co-operation in Europe for the Member States to use the above-mentioned framework model could be a serious step forward in revising the current legal framework from criminal intelligence to the data collection through criminal intelligence activities.